

SITTEDO



STÅDO



FOLK ER FOLK!... ELLER?

En undervisningsøkt med refleksjon om livsmestring
og mangfold
onsdag 18.01.23, 4. trinn

Mangfold - fra likestilling til likeverd:

«Norge er landet som elsker mangfold og hater ulikhet. En ganske merkelig kombinasjon, spør du meg, men slik er det. Enhver politiker og synser med respekt for seg selv, vil prise mangfoldet – men de samme menneskene virker livredde for ulikhet. Men hva er da mangfold, hvis det ikke også er ulikhet?

I Norge virker det som om vi frykter ulikhet vi ikke kan velge, vedta eller bevilge oss ut av. En ulikhet som er permanent, som vi ikke kan gjøre noe med, virker tydeligvis veldig skremmende.

Det stiller også bruken av begrepet mangfold i et interessant lys. For hva mener f.eks. politikere og forskere når de etterlyser mer mangfold i kulturen, i næringslivet eller i politikken? - Hvorfor er det så farlig at f.eks. kjønnsforskjeller, forskjeller i prestasjoner eller forskjeller i seksuell legning også kan skyldes biologi?

Så langt har han ikke fått noe svar.

Jeg tror det har sammenheng med at vi i Norge er fiksert på likhet og har langt større problemer med likeverd. Men respekt for likhet er ingen prestasjon. Likeverd, derimot, betyr at vi **må håndtere, tolerere og respektere ulikhet, og det er en mye større prestasjon»** Kristin Clemet, 2010

Fra likestilling til likeverd

- I 1974 omtales kjønnslikestilling for første gang i norsk lærerplan (M74): Skolen skulle motvirke diskriminerende forestillinger og bidra til å oppmuntre jenter til å ta høyere utdanning for å bli økonomisk selvstendige.
- I 1987 (M87) skulle skolen bidra til både kjønnsrettferdighet og kjønnsmangfold, på tvers av tradisjonelle normer og forestillinger knyttet til kjønn.
- I L97 forskyves likestillingsmålet til at spørsmål om likeverd. Vi kan si at begrepet «likestilling» blir erstattet med «likeverd». (Røthing 2020)
- Og slik har det blitt videreført i LK20

Fra overordnet del LK20:

«Skolen skal støtte utviklingen av den enkeltes identitet, gjøre elevene trygge på eget ståsted, samtidig som den skal formidle felles verdier som trengs for å møte og delta i mangfoldet, og åpne dører mot verden og framtiden.»

Kilde: [1.2 Identitet og kulturelt mangfold \(udir.no\)](#)



Hvordan identifisere mangfold?

- Jeg som lærer bruker mye tid på å snakke med hver enkelt elev for å bygge relasjoner. De jeg er kontaktlærer for spesielt, men like viktig er de andre generelt. Samtalene kan være formelle med en agenda, eller uformelle – der og da. Jo mer jeg vet, desto enklere er det å trykke på rett knapp når det trengs. Og det kan det være behov for «brått og gærnt»
- Jeg som lærer må observere på en profesjonell måte og studere ungdommen som det de er, ikke et ønsket bilde
- Og det er jeg som lærer som er ansvarlig for å få til en god kommunikasjon

To klasser

- Mangfold i familieformer, identitet, kjønn og oppvekstbetingelser. Kapitalen vi har økonomisk, sosialt og kulturelt (Bourdieu (2006)) kan brukes til å forstå hvorfor vi er så forskjellige og har ulike forventninger til framtiden vår f. eks.

Forståelsen kan også få oss til å utjevne forskjeller, og øke både kunnskapen og innsikten. Et hårete, men like fullt verdifullt mål!



Hvordan bruke sosiologen Pierre Bourdieus tanker om kapital til å finne ut av elevenes ståsted (og tilpasse undervisningen)?

- Kapital er det mennesker innenfor en kultur oppfatter og aksepterer som verdifullt.

Økonomisk kapital: økonomiske ressurser som penger, aksjer, eiendom mm

Sosial kapital: venner, familie, kontakter og bekjentskaper som gir deg et nettverk som kan styrke din posisjon

Kulturell kapital: ferdigheter og egenskaper som gir deg lettere tilgang til utdanning og attraktive posisjoner i arbeidsmarkedet (det skolen vil ha)

Under visse omstendigheter kan kapital konverteres mellom de tre ulike formene for kapital. For eksempel kan kulturell kapital i form av utdanningsmessige kvalifikasjoner konverteres til økonomisk kapital

- Bourdieu bruker kapitalbegrepet for å beskrive en form for makt. **Symbolsk kapital** er et overordnet begrep og handler om det som anerkjennes av sosiale grupper (Bourdieu, 1999)
Symbolsk kapital eksisterer bare gjennom at andre mennesker gir anerkjennelse, anseelse, tro og tillitt (Bourdieu, 1999, s. 173)
- Hvor mye økonomisk, sosial og kulturell kapital du har, avgjør om du tilhører den dominerende klassen, middelklassen eller den dominerte klassen

Letttilgjengelig kilde. [Bourdieu om kapitalformer og habitus - Sosiologi og sosialantropologi - NDLA](#)

Modellen viser idealtypiske ungdomsprofiler (en måte å se på hvordan livet og framtiden oppfattes i elevenes selvprosjekter).

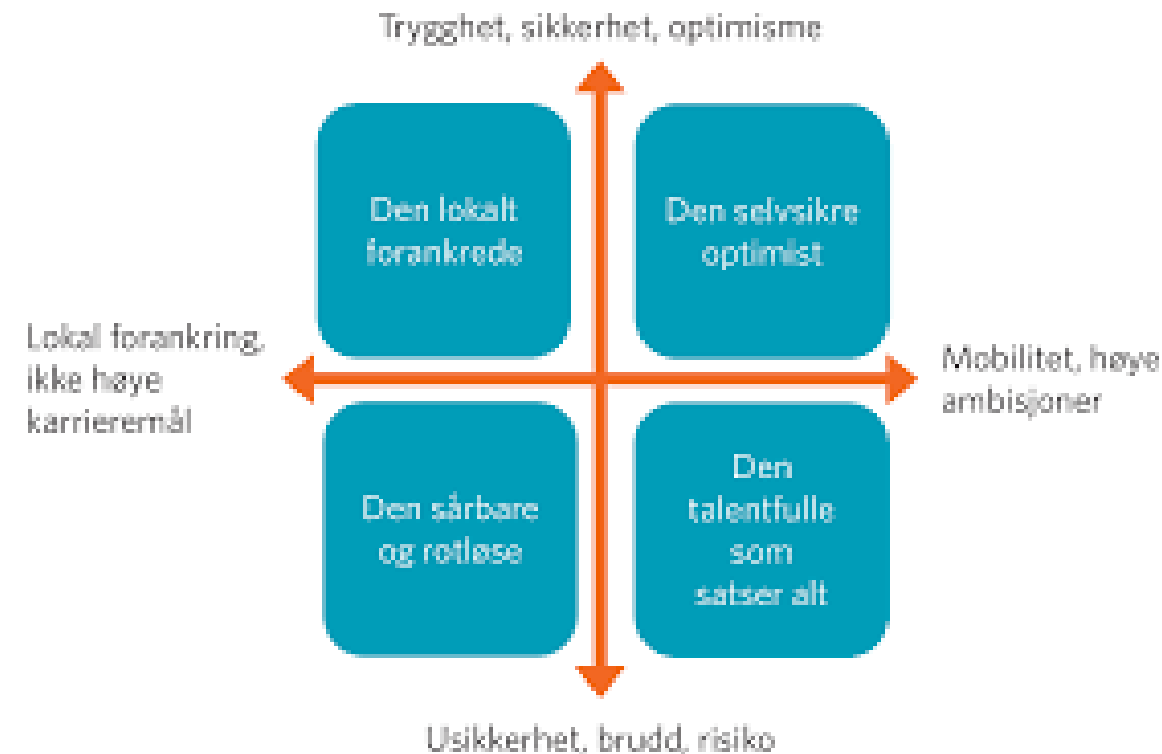
- Kan man kjenne igjen de fire typene av ungdomsliv skissert i modellen av Eriksen, Stefansen og Ødegård (Pedersen 2021) i mine klasser?

- <https://nettskjema.no/a/306235>

(en liten undersøkelse om kjønn, identitet, tanker om framtiden og mangfold). Gjennomført 03.01.23



En mulig tolking på basis av undersøkelsen
om hvordan livet og framtiden oppfattes i
mine elevers selvprosjekter



40 respondenter (17 jenter, 21 gutter, 2 annet)

- **Den selvsikre optimist:**

Jeg er på vei mot en suksessrik framtid: 35%

Jeg er optimist mtp framtiden min: 30%

Jeg elsker skolen: 5%

Jeg liker skole ganske godt, men gleder meg til jeg selv kan velge mer av det jeg skal studere: 27,5%

- **Den lokalt forankrede:**

Jeg vil bli det samme som min mor og far: 10%

Jeg vil bli boende i Sfj. når jeg blir voksen: 40%

- **Den talentfulle som satser alt**

Jeg skal satse alt på å nå mine mål i framtiden: 45%

Jeg vil ikke bli det samme som min mor eller far når jeg blir voksen: 55%

- **Den sårbare og rotløse**

Jeg er litt engstelig for framtiden min, hva skal jeg bli, hvordan skal jeg orke å kanskje bo alene: 55%

Jeg liker ikke skole, når skal jeg få bruk for det jeg lærer her: 45%

➤ Det kan se ut som om teorien stemmer med hvordan det i praksis er i mine klasser

Vi må også
snakke om
kjønnsidentiteter!
Et eksempel fra
inspeksjonen –
hvordan støtte
utviklingen av
identitet for
begge parter?

Elev: - Du kikker på menn på Youtube – er du gay eller?

Lærer: - Kan ikke han få se på hva han vil uten å få en merkelapp på seg?

Elev: - Han må få høre det, er jo rart viss han ikke liker menn når han ser på dem?

Lærer: - Hvorfor har du så behov for å sette folk i bås? Om han liker menn eller ikke, har vel strengt tatt ikke du noe med?

Elev: - Jeg liker ikke homser

Lærer: - Tja, er vel du som eier det problemet, ikke han som ser på Youtube?

Hva betyr dette
svaret her, og er
det tegn på
mangfold?

Think – pair - share

Er det viktig for deg hvilken kjønnsidentitet
dine venner har?

Ja

Forklar med egne ord svaret ditt over:

*Ja, når jeg og gutta kysser hverandre på
kinnet på kødd og er gay med hverandre så
er det viktig for meg at de er heterofile og
ikke ser på meg som mer enn en venn.*

Fra undersøkelsen - hva sier elevene om mangfold?

*Ordet mangfold kan bety en stor og variert mengde. I hvilken sammenheng (sammen med hva) kan vi bruke ordet, tenker du? **Noen sitater:***

- Mangfold av religion, mangfold av etnisk bakgrunn, mangfold av sport, egentlig mangfold av det meste.*
- Man kan bruke det når man snakker om minoriteter eller majoriteter*
- når vi snakker om et samfunn med stor variasjon av mennesker*
- Vi kan bruke ordet mangfold når vi snakker om folk innenfor religioner, når vi snakker om legning, skoler osv.*
- At man er forskjellige*
- Mangfold kan bety musikk*
- At man er forskjellige*
- Mange forskjellige folk/dyr som er forskjellige men hører sammen på en måte*

Og hva sier elevene om mangfold i klasserommet?

Kan du gi et eksempel på hvordan mangfold i en klasse kan se ut? **Noen sitater:**

- Et mangfold i klassen kan se ut som ulike vennegjenger, ulike stiler og ulike interesser.
- alle er forskjellig men aksepterer hverandre
- forskjellige religioner, kjønn og hudfarge
- folk fra forskjellige land, med forskjellige kulturer, religioner, livssyn og identitet.
- 9c.
- så lenge alle er som de er, kommer det alltid til å være et mangfold. det er stor sannsynlighet for at en klasse på, kanskje, 25 unger kommer til å ha litt alternative mennesker i seg, som lhbt personer, folk som kler seg alternativt, eller rett og slett bare det at vi har forskjellige interesser og bakgrunner som gjør at vi oppfører oss forskjellig, og som gjør at vi alle er forskjellige personer, ergo gjør oss et mangfold.
- et mangfold i en klasse kan for eksempel være menneskemangfold, som for eksempel hvor man kommer fra.
- Gutter og jenter med forskjellig utseende og interesser og etnisitet.

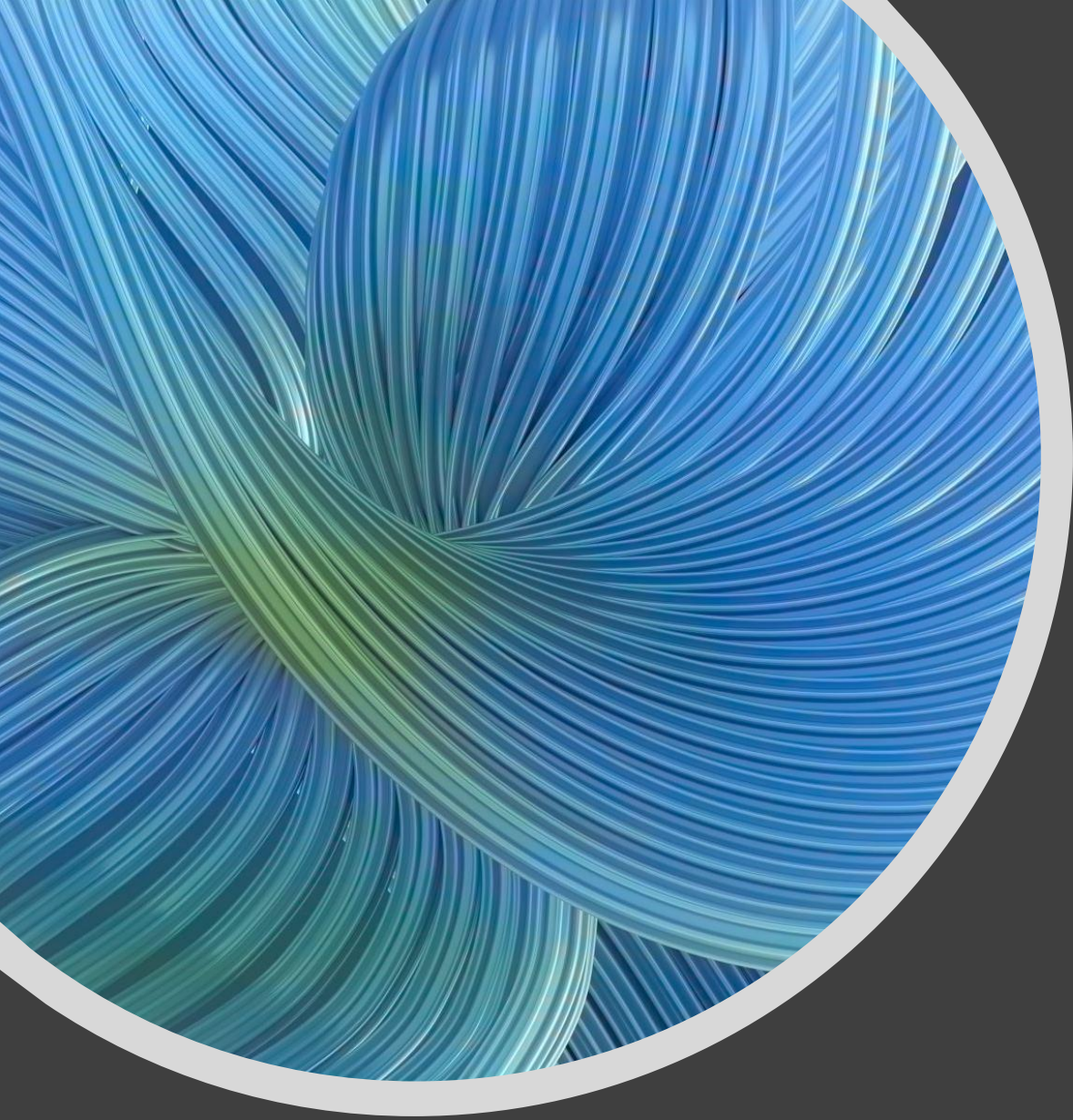
Hvilken forståelse av mangfold og kjønn kom fram?



- 35 % (14 av 40) viser usikkerhet eller er ekskluderende mtp hvilken kjønnsidentitet deres *venner* har. De vil vite at vennen er heterofil. Dette stemmer med: [De unge er fremdeles redde for å være skeive \(forskning.no\)](#)
«Forskerne la også merke til at mange blir mobbet for sin seksuelle orientering, og at for eksempel «homo» blir brukt som et mobbebegrep, også når den det går utover ikke er skeiv.»
 - 22,5 % (9 av 40) vil eksplisitt bare ha heterofile i klasserommet. Av disse er det 1 jente og 8 gutter. Kun en av disse har svart at deres drømmeyrke er akademisk
 - 42,5 % (17 av 40) er åndelige/religiøse. 5 (29 %) av disse vil ha kun heterofile i klasserommet. En av disse viser noe usikkerhet om dette.
 - 45 % er ikke-religiøse (18 av 40). 6 (33%) av disse vil bare ha heterofile i klasserommet. En av disse viser noe usikkerhet om dette.
- Kan altså ikke trekke ut at religiøsitet er en variabel å ta tak i mht kjønnsidentitet i denne gruppen
- 62 % vil ta utdanning etter vgs
 - Hvor mange ønsker alle kjønnsidentiteter velkommen i klasserommet: 62,5 % ønsker alle kjønnsidentiteter velkomne inni klasserommet sitt. 5 (29%) ønsker i tillegg herero-, bi-, lesbiske og transpersoner velkomne. Altså ganske åpne for mangfold ang. kjønnsidentiteter.

Hvordan benytte konflikter og spenninger som undersøkelsen viser, produktivt?

- For å bevare mangfoldet, må elevene snakkes til på ulike måter. Vi må altså bruke ulike didaktiske metoder for møte mangfoldet og likevel søke kunnskap og bedre innsikt
- Leter ikke etter svar, men må gi plass og rom for diskusjoner og ytringer i klasserommet. De må få prøvd ut sine argumenter, fordommer, ulike syn på en sak. Ikke nødvendigvis for å bli enige, da blir det jo ikke noe mangfold, men mer for å kunne takle uenighetene og likevel kunne fungere sammen sosialt og faglig



Platons tre dialogformer – en metode til å øke kunnskap og innsikt?

Aporetisk samtale (og Sokrates metode):

Still så mange spørsmål at man til slutt har satt fast samtalepartneren. Tanken er at gode spørsmål avdekker dårlige argumenter eller at man avslører to motstridende syn som ikke er forenlige.

Didaktisk samtale: veileder ønsker å lære bort noe den vet at den andre ikke kan, men gjennom at den andre selv kommer fram til den samme kunnskapen. Bruker altså dialogen bevisst for å lære bort noe

Gymnastisk samtale: dette er den mest lekne metoden. Det spiller liten rolle hva du mener på ekte. Det som testes er hvor god du er til å forsvare eller angripe et standpunkt

Diskusjon av case med den aporetiske (sokratiske) metoden

- Les denne: [Kongen av giftige menn – Dagsavisen](#)
- **Først:** bruk tre-fem minutter til å skrive ned tanker/spørsmål å stille de andre på gruppa.
- **Dernest:** alle på gruppa skal stille spørsmål til hverandre om det dere har lest. Det kan være om metoden Tate bruker, om selve innholdet eller spørsmål til temaet du kommer på og ønsker begrunnelser for.
- **Mål** underveis er å lytte så godt at dere får vrent og vridt på alle argumenter og sjekket opp eventuelle motstridende syn hos hverandre.

Didaktisk samtale

- Les denne: Hen snart i ordboka – De og dem blir populære pronomen om kjønnsidentitet – NRK Nordland

Case: Jeg er en person på 13 år og jeg sliter med å finne ut av hvem jeg er. Hva slags kjønn er jeg, og hva slags pronomen bruker jeg?

Hvordan ville du har grepet denne samtalen an?

- Velg en veileder, bruk rundebordsprinsippet. Veileder stiller et spørsmål, alle uttaler seg etter tur, ingen avbrytelser, alle lytter. Alle fortsetter å svare til spørsmålet er «tømt, vrent og vridd». Nye spørsmål stilles.
- Mulige spørsmål å stille viss dere har startvansker:
 - Hvordan kan vi snakke om identitet og kjønn for å vite hva det egentlig er?
 - Hvorfor kan rett bruk av pronomen være viktig?
 - Hvorfor opplever mange at det er feil å bruke flertallsformene på pronomenene de/dem?
 - Hvorfor har vi behov for å bruke flere kjønnsbetegnelser?

Gymnastisk samtale

- Case: Det kommer flyktninger med ulike kulturer til landet. Eksempelene under er egenerfart:
 - En ortodoks kristen fra Etiopia mener for eksempel at kvinner skal gå med slør i kirken, og kan heller ikke måle seg med menns innsikt i det religiøse. Kvinnen står under mannen. Jorden ble skapt for 5-6000 år siden.
 - I en muslimsk begravelse deler mennene og kvinnene seg. Mennene har et eget ritual når de holder kisten vendt mot Mekka, mens kvinnene står i utkanten. Seremonien rundt grava det samme. En muslimsk mor som har mistet sitt barn må stå i utkanten. Det er imidlertid kvinnene som vasker og steller liket før gravferden.
 - homofil praksis er ikke lov i følge mange religiøse, men også sekulære, det er ulovlig i blant annet Russland og 36 land i Afrika, nær halvparten av de afrikanske landene, kriminaliserer homofili.
- Alle skal integreres, men hva betyr egentlig integrering, og hvordan skal det gjøres når så ulike verdisyn blandes?
- Del dere inn i to motstridende grupper hvor den ene står for at det er greit å ha disse meningene, og den andre at det ikke er det. Test ut hvor god du er til å forsvare eller angripe et standpunkt med argumentasjon

Oppsummering av samtalene

Dette er Læringsutbyttetmålet deres: Kandidaten har avansert kunnskap om mangfoldet i familieformer, identitet, kjønn og oppvekstbetingelser.

Kan de platonske samtalene brukes for at *vi selv* og *elever* kan bli mer opplyste og få mer innsikt (og få prøvd ut egne/andres fordommer og/eller uklarheter)?

Kan det være faglige og etiske utfordringer/dilemmaer man møter i slike typer samtaler?

Kom dere nærmere målet øverst?



Tips til slutt: bruk metoden (som en del av flere) i blant annet *Folkehelse og livsmestring* i dine fag. Forslag til kompetansemål å ta utgangspunkt i:

-
- **Norsk** *utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon, for eksempel Iscenesettelse av tekst med mål om å avdekke forståelser og ruste elevene til å se hverandre med et mer raust og inkluderende blikk*
 - **Samfunnsfag**: *reflektere over likheter og ulikheter i identiteter, levesett og kulturuttrykk og drøfte muligheter og utfordringer ved mangfold*
 - **Matematikk**: *modellere situasjoner knyttet til reelle datasett, presentere resultatene og argumentere for at modellene er gyldige. Kan man bruke en slik type undersøkelse som den jeg hadde, f. eks.?*
 - **KRLE**: *gjøre rede for og reflektere over ulike syn på kjønn og seksualitet i kristendom og andre religioner og livssyn og reflektere over eksistensielle spørsmål knyttet til det å vokse opp og leve i et mangfoldig og globalt samfunn*
 - **Kroppsøving**: *anerkjenne ulikhet mellom seg selv og andre i bevegelsesaktiviteter og inkludere alle, uavhengig av forutsetninger*
 - **Kunst og håndverk**: *analysere hvordan identitet og stedstilhørighet kommuniseres i arkitektur, klestradisjoner, kunst eller gjenstander, og integrere kulturelle referanser i eget skapende arbeid*
 - **Naturfag**: *drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reproduktiv helse*
 - **Matematikk**: *modellere situasjoner knyttet til reelle datasett, presentere resultatene og argumentere for at modellene er gyldige*

Evaluering og refleksjon

- <https://nettskjema.no/a/308994>

Kilder

- Nagell, Hilde (2022): *Den store samtalen må tas*, kronikk i Klassekampen 28.12.22, [Den store samtalen må tas | Klassekampen](#)
- Pedersen, Willy (2021): *Ungdommen*, Cappelen Damm akademisk (kapittel 3)
- Fra overordnet del LK20: [1.2 Identitet og kulturelt mangfold \(udir.no\)](#)
- Bør sees: [Folkeopplysningen – Trans – NRK TV](#)
- Vitenskapelig artikkel om Pierre Bourdieu (2006): [Kapitalens former \(idunn.no\)](#)
- [Bourdieu om kapitalformer og habitus - Sosiologi og sosialantropologi - NDLA](#)